

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülkemizde 2000'den fazla küçük nehir tipi hidroelektrik santralının yapımına izin verilmesi, alım garantisinin yanı sıra, suyun kullanım hakkının devredilmesi çok tehlikeli toplumsal ve ekolojik maliyetlere neden olmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi, dik topoğrafik yapısı ve sahip olduğu zengin su kaynakları nedeniyle nehir tipi hidroelektrik santrallerin yapımı için açık bir yağma, tehdit, tahribat ve yıkımla karşı karşıya kalmaktadır. HES'lerin akarsu yatağındaki sucul yasama olan etkilerinin incelenmesi; akarsudaki mevcut ekolojik dengenin ve canlı yaşamının devamı için akarsuya bırakılması planlanan can suyunun miktarının bilimsel bir yöntemle belirlenmesi; HES'lerin inşa edildiği ya da inşa edileceği bölgedeki endemik bitki ve hayvan türleri üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılması; bölgede yaşayan insanların, tarım alanlarının, hayvanların ve akarsudan doğrudan faydalananların su ihtiyaçlarının karşılanması hususunda ortaya çıkan sorunların araştırılması; HES inşaatlarının yapıldığı bölgede sel ve heyelan oluşumuna yol açıp açmayacağı ve inşaat çalışmaları sırasında katı atık ve atık suların bölgenin flora ve faunasına zarar verip vermeyeceğinin incelenmesi; HES'lerin sosyo-ekonomik, biyolojik ve çevresel etkileri ile yaratacağı toplumsal ve ekolojik maliyetlerin tespit edilmesi; çevre, insan ve hayvan sağlığına verilen olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve alternatif enerji politikalarının üretilmesi amacıyla Anayasa'nın 98 inci ve TBMM İctüzüğünün 104 üncü ve 105 inci maddeleri gereği, Meclis araştırması açılmasını arz ederiz. 02.12.2015

Saygılarımızla.

Qulap Medeni
Güney Yeterci

Ali Seker
İstanbul MV

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Ahmet AKIN
Balıkesir MV

Mustaf Tuner / S.M.V.
Aydın MV

Hüseyin Yılmaz

Aydın MV

Ali Yigit
İzmir MV

MURAT BAKAN
İzmir MV.

İbrahim Özdiç
Adana M.V

Mascan
Kamil Okuyay Sındır

Mahmut Talat
Diyarbakır

75 Sayılı Meclis Araştırması Önergesinin İmza Çizelgesi

Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	İmza
Barsel ENEL	TUNCELİP	
Selina Özgen	İstanbul	
Erdoğan Bircan	Edirne	
Mehmet Göker	Burdur	
ÖZKAN YAKIĞIL	İZMİR	
Gürsoy Aliyap İğnal	İstanbul	
Özalp Kemal	Zonguldak	
Yasar ERZİN	Bilecik	
Kadir Durman	Karaman	Tokat
Serap Akbulut		
Serap Pamuklu	İST M	
Atilla Sertel	İzmir	
Zülfiye İsmail	Adana	
Mehmet Durman	Zong.	
Haydar AÇAR	Kocaeli	
Devrim KÖK	Antalya	
Okan GAYTANCIÖZÜ	Edirne	
Aytaç Atıcı	Mersin	

GEREKÇE ÖZET

Anayasamızın 56 ncı maddesi “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmü gereği, bütün vatandaşlarımız sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Ancak Türkiye’de “üstün kamu yararı” veya “stratejik kullanım” gibi kavramlarla, ekolojik tahribat son hızla devam etmektedir.

Ekolojik yıkımlara neden olan HES inşaatları çok ciddi toplumsal maliyetler yaratmaktadır. Özellikle ülkemizde 2000’den fazla küçük nehir tipi hidroelektrik santralinin yapımına izin verilmesi, alım garantisinin yanı sıra, suyun kullanım hakkının devredilmesi çok tehlikeli toplumsal ve ekolojik maliyetlere neden olmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, dik topoğrafik yapısı ve sahip olduğu zengin su kaynakları nedeniyle nehir tipi hidroelektrik santrallerin yapımı için açık bir yağma, tehdit, tahribat ve yıkımla karşı karşıya kalmaktadır. DOKAP eylem raporuna göre, bölgede aktif ve yapımı devam eden 271 adet lisanlı HES bulunmaktadır. İktidar ülkemizin her akarsuyunu kapsamlı ekolojik değerlendirmeler yapmadan, büyük kapsamlı havza planları geliştirmeden, rastgele bir şekilde HES inşaat sektörüne terk etmiştir.

HES’ler bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı yok sayılarak inşa edilmektedir. Bireylerin güvenli ve temiz su hakkının sağlanması ile sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı korunabilir. HES inşaatları nedeniyle ulaşım yolları, şantiye alanları, depolama alanları açılırken orman alanları tahrip edilmekte; tarım alanları kamulaştırılmakta; dere yatakları doldurulmakta; ormanlar, doğal yaşam alanları, vadiler parçalanıp, bölünmekte; yaban hayatı, tarım alanları, endemik bitki örtüleri risk altına girmekte; bir çok nadir ve tehdit altındaki türü barındıran yaşam ortamları yok edilmekte, fauna ve flora zarar görmektedir.

HES inşaatları sonucunda dere yatağının büyük ölçüde kuruma olasılığının bulunduğu, su alınan akarsu yataklarındaki sucul yaşamın olumsuz olarak etkileneceği, akarsuya bırakılması planlanan can suyunun akarsudaki mevcut ekolojik dengenin ve canlı yaşamının devamı için yeterli olmadığı, akarsuda bulunan balıkların ve diğer canlıların yaşamlarına olumsuz etkisinin olacağı, bölgede yaşayan insanların, tarım alanlarının, hayvanların ve ırmaktan doğrudan faydalananların su ihtiyacının karşılanması hususunda olumsuz etkilerinin olacağı bilinen gerçeklerdir.

HES’ler yüzünden suyun taşınması sonucunda ürün veriminde azalma, balıkçılık faaliyetlerinin sona ermesi, turizm gelirlerinde azalma vb. ciddi ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Can suyu HES işletmecisinin insafına bırakılmış olup, yeterli can suyunun bırakılıp bırakılmadığına ilişkin kontrol sistemi çalışmamaktadır.

Ülkemizi enerjide dışa bağımlı olmaktan kurtarmanın çaresi ülke genelinde adeta yangından mal kaçırırçasına binlerce nehir tipi HES projesine izin vermek kesinlikle değildir. HES’lerin akarsu yatağındaki sucul yasama olan etkilerinin incelenmesi; akarsudaki mevcut

ekolojik dengenin ve canlı yaşamının devamı için akarsuya bırakılması planlanan can suyunun miktarının bilimsel bir yöntemle belirlenmesi; HES'lerin inşa edildiği ya da inşa edileceği bölgedeki endemik bitki ve hayvan türleri üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılması; bölgede yaşayan insanların, tarım alanlarının, hayvanların ve akarsudan doğrudan faydalananların su ihtiyaçlarının karşılanması hususunda ortaya çıkan sorunların araştırılması; HES inşaatlarının yapıldığı bölgede sel ve heyelan oluşumuna yol açıp açmayacağı ve inşaat çalışmaları sırasında katı atık ve atık suların bölgenin flora ve faunasına zarar verip vermeyeceğinin incelenmesi; HES'lerin sosyo-ekonomik, biyolojik ve çevresel etkileri ile yaratacağı toplumsal ve ekolojik maliyetlerin tespit edilmesi; çevre, insan ve hayvan sağlığına verilen olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve alternatif enerji politikalarının üretilmesi amacıyla bir Meclis araştırmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

GEREKÇE

Anayasamızın 56 ncı maddesi “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmü gereği, bütün vatandaşlarımız sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Ancak Türkiye’de “üstün kamu yararı” veya “stratejik kullanım” gibi kavramlarla, ekolojik tahribat son hızla devam etmektedir.

Ekolojik yıkımlara neden olan HES inşaatları çok ciddi toplumsal maliyetler yaratmaktadır. Özellikle ülkemizde 2000’den fazla küçük nehir tipi hidroelektrik santralinin yapımına izin verilmesi, alım garantisinin yanı sıra, suyun kullanım hakkının devredilmesi çok tehlikeli toplumsal ve ekolojik maliyetlere neden olmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, dik topoğrafik yapısı ve sahip olduğu zengin su kaynakları nedeniyle nehir tipi hidroelektrik santrallerin yapımı için açık bir yağma, tehdit, tahribat ve yıkımla karşı karşıya kalmaktadır. DOKAP eylem raporuna göre, bölgede aktif ve yapımı devam eden 271 adet lisanlı HES bulunmaktadır.

HES inşaatları, bireylerin yaşadığı çevrenin bozulmasına, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Anayasa’mızın 63 üncü maddesine göre, devletin tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayıp, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alması amir hüküm iken, iktidar ülkemizin her akarsuyunu kapsamlı ekolojik değerlendirmeler yapmadan, büyük kapsamlı havza planları geliştirmeden, rastgele bir şekilde HES inşaat sektörüne terk etmiştir.

HES’ler bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı yok sayılarak inşa edilmektedir. Bireylerin güvenli ve temiz su hakkının sağlanması ile sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı korunabilir. HES inşaatları nedeniyle ulaşım yolları, şantiye alanları, depolama alanları açılırken orman alanları tahrip edilmekte; tarım alanları kamulaştırılmakta; dere yatakları doldurulmakta; ormanlar, doğal yaşam alanları, vadiler parçalanıp, bölünmekte; yaban hayatı, tarım alanları, endemik bitki örtüleri risk altına girmekte; bir çok nadir ve tehdit altındaki türü barındıran yaşam ortamları yok edilmekte, fauna ve flora zarar görmektedir.

HES inşaatları sonucunda dere yatağının büyük ölçüde kuruma olasılığının bulunduğu, su alınan akarsu yataklarındaki sucul yaşamın olumsuz olarak etkileneceği, akarsuya bırakılması planlanan can suyunun akarsudaki mevcut ekolojik dengenin ve canlı yaşamının devamı için yeterli olmadığı, akarsuda bulunan balıkların ve diğer canlıların yaşamlarına olumsuz etkisinin olacağı, bölgede yaşayan insanların, tarım alanlarının, hayvanların ve ırmaktan doğrudan faydalananların su ihtiyacının karşılanması hususunda olumsuz etkilerinin olacağı bilinen gerçeklerdir.

HES inşaatları ile su yapay yollarla taşınırken ortaya çıkan çok önemli bir sorun da sucul canlıların yaşam alanlarının tahrip olmasıdır. HES’ler yüzünden suyun taşınması

sonucunda ürün veriminde azalma, balıkçılık faaliyetlerinin sona ermesi, turizm gelirlerinde azalma vb. ciddi ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır.

Regülatör yapılarından mansap yönünde doğal yaşamın devamı için bırakılması önerilen ekolojik ihtiyaç debisinin (can suyu) miktarının ne olacağı HES işletmelerinde canlı yaşamı için hayati derecede önemli diğer bir konudur. Sucul yaşamın ve diğer ekosistemlerin devamını sağlayacak ekolojik su ihtiyacının (can suyu) miktarının belirlenmesi için: 18/08/2006 gün ve 27323 S.R.G. Yön/7.mad. ile “doğal hayatın devamı için mansaba bırakılacak su miktarı projeye esas alınan son on yıllık ortalama akımın en az %10 u olacaktır. ÇED sürecinde ekolojik ihtiyaçlar göz önüne alındığında bu miktarın yeterli olmayacağı belirlenmesi durumunda miktar artırılabilir. Belirlenen bu miktara mansaptaki diğer teessüs etmiş su hakları ayrıca ilave edilecek ve kesin proje çalışmaları belirlenen toplam bu miktar dikkate alınarak yapılacaktır. Nehirde son on yıllık ortalama akımın %10 undan daha az akım olması halinde suyun tamamı doğal hayatın devamı için mansaba bırakılacaktır.” hükmü “Elektrik Piyasasında Üretim Faaliyetinde Bulunmak Üzere Su Kullanım Hakkı Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe” eklenmiştir.

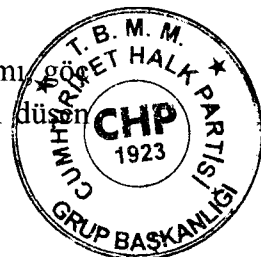
Can suyu, hem ekolojik işleyişi kesintiye uğratmayacak hem de içme suyu, kullanma suyu ve varsa balık çiftliği ve sulama suyu ihtiyaçlarını da karşılayacak miktarlarda olmalıdır. Doğal hayatın devamı için gerekirse suyun tamamının bırakılması gerektiğini Yönetmeliğin düzenlemesine rağmen, doğal yaşamın devamı için bırakılması önerilen can suyunun “%10 düzeyinden daha fazla olmayacaktır” şeklinde bir anlayışın uygulamaya konulması, kar hırsı peşinde tüm doğal hayatın tehdit altına girmesine neden olmaktadır.

Yönetmelik değişikliği öncesi yapılan Su Kullanım Anlaşmalarında ise durum çok daha vahim olup, can suyu oranları bilimsel dayanak olmadan belirlenmiştir. Dünyada can suyu oranlarının belirlenmesine dair iki yüzden fazla ekolojik derecelendirme metodundan hiçbirisi %10 ve civarındaki “can suyunu”, “can suyu” olarak kabul etmemektedir.

Can suyu yetersiz olunca akarsu yatağını temizleyememekte, kıyılardan başlayan yosunlaşma suyun kalitesini bozmakta ve sonuçta suyun PH değerleri değişime uğramakta; akarsu yatağını temizleyemez duruma gelirse, dik yamaçlardan gelen taş, toprak ve kayalar yatağı zamanla doldurmaktadır. Akarsu yatağına yeterli miktarda can suyu bırakılmamasından, suya bağlı türler de doğrudan olumsuz etkilenecektir. Can suyunun gerektiğinden az hesaplanması, balık türleri ve diğer canlıların üreme ve yumurtlama dönemlerini olumsuz etkileyip, hayati risk yaratacaktır.

Tüm su haklarının akarsuyun ortalama debisi üzerinden hesaplanmasından dolayı, akarsuyun debi değerleri daha düşük gösterilerek, can suyu için gerekli su çok az hesaplanmakta, tarımsal sulama suyu ya bırakılmamakta, ya da yetersiz miktarda bırakılmaktadır.

Akarsuda besin taşınımının azalmaması ya da durmaması; sucul yaşamın devamı için gerekli su miktarının belirlenmesi; balık geçitlerinin işlevsel olmaları, üreme alanlarının korunması; debisi düşük

akarsuyun ısınıp, akarsuyun doğal ısı değerlerinin üstüne çıkmaması; yaban yaşamın suya erişiminde güçlükler oluşmaması için can suyunun yeterli miktarda olması hayati derecede önemlidir.

Doğal yaşamın korunması ve bölge insanının refahı için canlı yaşamını yok etmeyecek en az suyun belirlenmesi ve uygulamada bu değerlere uyulması çok önemlidir. Can suyu her havza için ayrı ayrı belirlenip, mevsimsel değişiklikler dikkate alınarak her ay için ayrı ayrı hesaplanmalıdır. Akarsuların daha büyük bir sistem içinde mikro organizmaları, organizmaları, biyolojik çeşitliliği ve neticede doğal yaşamı destekleyip, besleyebilmesi için can suyunun yataklara düzenli olarak verilmesi gerekmektedir.

Can suyu HES işletmecisinin insafına bırakılmış olup, yeterli can suyunun bırakılıp bırakılmadığına ilişkin kontrol sistemi çalışmamaktadır.

Ülkemizi enerjide dışa bağımlı olmaktan kurtarmanın çaresi ülke genelinde adeta yangından mal kaçırırçasına binlerce nehir tipi HES projesine izin vermek kesinlikle değildir. HES'lerin akarsu yatağındaki sucul yasama olan etkilerinin incelenmesi; akarsudaki mevcut ekolojik dengenin ve canlı yaşamının devamı için akarsuya bırakılması planlanan can suyunun miktarının bilimsel bir yöntemle belirlenmesi; HES'lerin inşa edildiği ya da inşa edileceği bölgedeki endemik bitki ve hayvan türleri üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılması; bölgede yaşayan insanların, tarım alanlarının, hayvanların ve akarsudan doğrudan faydalananların su ihtiyaçlarının karşılanması hususunda ortaya çıkan sorunların araştırılması; HES inşaatlarının yapıldığı bölgede sel ve heyelan oluşumuna yol açıp açmayacağıının ve inşaat çalışmaları sırasında katı atık ve atık suların bölgenin flora ve faunasına zarar verip vermeyeceğinin incelenmesi; HES'lerin sosyo-ekonomik, biyolojik ve çevresel etkileri ile yaratacağı toplumsal ve ekolojik maliyetlerin tespit edilmesi; çevre, insan ve hayvan sağlığına verilen olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve alternatif enerji politikalarının üretilmesi amacıyla bir Meclis araştırmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

